

Välikysymys VK 3/2018 vp

Sanna Marin sd ym.

Välikysymys vanhusten hoidon tilasta

Eduskunnalle

Viime päivien uutiset vanhusten hoidon laiminlyönneistä ovat järkyttäneet suomalaisia laajasti. Eräässä vanhusten hoivakodissa asukkaiden ravitsemusta ei ollut seurattu asiallisesti, jolloin vanhukset laihtuivat vaarallisesti ja ennenaikaisen kuoleman riski lisääntyi. Toisessa hoivakodissa henkilöstömitoituksia oli laiminlyöty toistuvasti ja lääkekaapissa säilytettiin ylijääneitä, huumavia reseptilääkkeitä, jotka olisi tullut hävittää lääkejätteenä, mutta joita oli jaettu muille asukkaille ilman lääkärin määräystä. Kolmannessa paikassa lääkkeet menivät sekaisin, yksi asukas joutui väärän lääkityksen vuoksi kuntoutusosastolle, keuhkokuumeopotilasta ei havaittu, hoitajilla ei ollut pääsyä tietojärjestelmään ja yksi potilas menehtyi epäillyn hoitovirheen vuoksi. Näiden tapausten rinnalla tuntuu jopa siltä, että vanhusten hygienian ja muun tavallisen perushoidon laiminlyöminen ei enää edes ylitä uutiskynnystä.

Nämä ovat yksittäisiä raikeita esimerkkejä siitä, millaista inhimillistä kärsimystä vanhusten huonolaatuinen hoito ja valvonnan epäonnistuminen aiheuttavat. Jotta näihin ilmenneisiin laajoihin ja vakaviin puutteisiin viimein reagoitaisiin valtiovallan toimesta asiaankuuluvalla tavalla, esitämme hallitukselle välikysymyksen.

Yhteisenä tavoitteenamme on oltava vanhusten ja kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten ihmisarvoisen ja turvallisen elämän takaaminen ja hoitoalan ammattilaisten jaksaminen työssään. Meidän on yhdessä parannettava vanhusten hoidon tilaa Suomessa. Kyse on vanhemmistamme ja isovanhemmistamme, ihmisistä, jotka ovat rakentaneet Suomea vuosikymmenten ajan. He ansaitsevat turvallisen, ihmisarvoa kunnioittavan vanhuuden ja laadukkaat palvelut.

Vanhuspalvelulaki ja laatusuositus

On välttämätöntä kaikissa tilanteissa varmistaa, että vanhustenhuollon resurssit turvataan. Hoivakodeissa ja vanhusten kotihoidossa on oltava riittävä ja ammattitaitoinen henkilökunta.

Sipilän hallitus on tavoitellut julkiseen talouteen 61 miljoonan euron säästöä vanhuspalveluista. Säästön saavuttamiseksi hallitus on heikentänyt vanhuspalvelulakia siten, että vanhuksen tueksi tarkoitettu vastuutyöntekijästä luovuttiin ja laista poistettiin listaus vanhuspalveluissa kunnilta vaadittavasta erityisasiantuntemuksesta. Myös hoidon laatusuosituksia on heikennetty ja vaatimuksia kevennetty. Mm. yksityisten ja julkisten palveluntuottajien aseman ja valvonnan yhdenmukaistamisesta hallitus on arvioinut merkittävän säästötavoitteen. Lisäksi mitoituksia on väljennetty niin, että työntekijöitä on voitu aiempaa laajemmin laskea mukaan henkilömitoitukseen. Monessa hoitopaikassa hoitohenkilöstö tekee myös tukipalveluita, siivoaa ja laittaa ruokaa. Toi-

Välikysymys VK 3/2018 vp

saalta mitoitusta kierretään myös haamuhoitajilla eli työvuorolistoille merkityillä henkilöillä, jotka eivät kuitenkaan ole näitä työvuoroja tekemässä.

Valtaosa vanhuksista asuu omassa kodissaan. Heistä säännöllisen kotihoidon piirissä on noin 55 000 vanhusta. Kotihoidossa on yhä huonokuntoisempia vanhuksia, ja osa heistä tarvitsisi huomattavasti tehostetumpaa hoitoa kuin kotihoitokäynneillä voidaan antaa. Merkittävä osa kotihoidon parissa työskentelevistä henkilöistä kokee olevansa työstään ylikuormitettuja, ja rasittavuuden on koettu viime vuosina lisääntyneen. Työntekijät ovat huolissaan oman työnsä laadusta etenkin jatkuvan kiireen vuoksi, ja monet harkitsevat alan vaihtoa.

Kuntaliiton arvion mukaan tämän hallituskauden päätökset ovat supistaneet kuntien peruspalvelujen valtionosuutta 850 miljoonalla eurolla. Säästöjen sijaan hallituksella olisi mahdollisuus parantaa vanhustenhoidon tilaa. Vanhustenhoidon tilanteen korjaaminen ei voi jäädä odottamaan tulevaisuuden sote-ratkaisua. Ikääntyneiden ihmisten palvelutarpeisiin tulee vastata oikea-aikaisesti. Vanhuspalveluiden tasoa tulee parantaa uusia toimintatapoja ja henkilöstön osaamista kehittämällä. Saattohoito on pantava kuntoon. Varsinaista hoitotyötä tekemässä on oltava riittävä määrä henkilöstöä. Riittävä, hoitoisuuden huomioiva hoitajamitoitus on kirjattava vanhuspalvelulakiin ja laatusuosituksen. Henkilöstömitoituksen toteutuminen on turvattava sanktioilla. Ikääntyneen oikeus saada hoitoa ja hoivaa on turvattava maamme virallisilla kielillä.

Palveluiden valvonta

Aluehallintovirastojen tekemissä hoivakotien tarkastuksissa on viime vuosina paljastunut epäkohtia ympäri maata ja osassa jo vuosien ajan. Ongelmia on sekä yksityisillä että julkisilla tuottajilla, mutta aluehallintovirastoille annettujen ilmoitusten perusteella ongelmia näyttää olevan selkeästi enemmän yksityisessä palvelutuotannossa.

Asiasta vastaava peruspalveluministeri Saarikko totesi aivan äskettäin, että omavalvonta on avainasemassa potilasturvallisuuden varmistamisessa. Viimeistään nyt on kuitenkin käynyt selväksi, että omavalvonta ei ole riittävää, se ei ole kattavaa eikä yksinkertaisesti pysty takaamaan heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksia ja turvallisuutta. Ottaako hallitus edelleenkin valvonnan puutteita riittävän vakavasti? Valvontaviranomaisilta on kuultu useita hätähuutoja, mutta hallitus ei ole niihin tarttunut.

Tapaukset osoittavat, että valvontaviranomaiset ovat ylityöllistettyjä eikä heillä ole ollut riittäviä resursseja puuttua epäkohtiin. Pitkään havaittujen puutteiden olisi pitänyt herättää viranomaiset tehostamaan valvontaansa ja puuttumaan epäkohtiin paljon ripeämmin.

Valvontaa tulee tehostaa ja sen laatua parantaa. Tämä koskee niin palvelutuottajia, palveluiden järjestäjiä kuin aluehallintovirastoja ja Valviraa. On käytävä välittömästi läpi valvojan viranomaisen toimivaltuudet ja tarkasteltava, käytetäänkö valvonnassa kaikkia lain suomia valtuuksia täysimääräisesti tai tarvitaanko niiden vahvistamista entisestään. Ilman etukäteisilmoitusta tehtävien pistokokeiden osuutta valvonnassa pitää lisätä. Työntekijöillä ja omaisilla on oltava mahdollisuus myös anonyymiin ilmoitukseen viranomaisille laiminlyönneistä tai puutteista hoidossa. Henkilöstön viestit on otettava vakavasti.

Väläkysymys VK 3/2018 vp

Vanhustenhoidon tason turvaamiseksi ja valvonnan tehostamiseksi tulee myös perustaa vanhusasiainvaltuutetun virka. Valtuutetun tehtävänä olisi toimia itsenäisenä ja riippumattomana, valtakunnallisena vanhusten edunvalvojana, joka muun muassa valvoo vanhusten oikeuksien toteutumista ja seuraa vanhustenhoidon tilan kehittymistä.

Hankintalain muuttaminen

Hallitus on toistuvasti vedonnut toisaalta kuntien vastuuseen ja toisaalta tulevaan valinnanvapausmalliinsa, joka hallituksen kertomassa, joskin asiantuntijoiden tyrmäämässä, tarinassa ratkaisee kaikki nykyiset sosiaali- ja terveydenhuollon laatuun liittyvät ongelmat. Ratkaisuja tarvitaan kuitenkin tähän päivään. Kaikki kunnat eivät ole suoriutuneet puhtain paperein sen enempää hankintaosaamisensa kuin valvontavelvollisuutensa hoitamisen puolesta. Ne tarvitsevat tukea, ettei lisää virheitä tapahtuisi. Myös vammaisten henkilöiden palveluissa, lastensuojelussa ja varhaiskasvatuksessa on ilmennyt vastaavia vakavia ongelmia, joihin on puuttuttava.

Hallitus ei ole tarttunut opposition esityksiin hankintalain parantamiseksi. Hankintalakia tulisi uudistaa niin, että sote-hankinnoissa painotetaan vahvemmin laatua, se määriteltäisiin tarkemmin ja laatukriteerien huomioon ottaminen olisi pakollista kaikissa sote-hankinnoissa. Kilpailutusten kynnyсарvo tulisi nostaa direktiivin sallimaan maksimiin. Ulkoistamissopimuksiin tulee sisällyttää määräykset sopimussanktioista koskien kaikkia sopimuksen rikkomuksia, niin että rikkomukset ja puutteet johtavat sanktioihin huomattavasti nykyistä nopeammin ja tehokkaammin. Poissulkusäännöksiä on vahvistettava niin, että hankintaa tehtäessä on oikeus ja tarvittaessa myös velvollisuus sulkea nykyistä helpommin pois väärinkäytöksiin syyllistyneet tarjoajat.

Sote-uudistus

Opposition esittämät huolet hallituksen ajaman markkinaperusteisen valinnanvapausmallin riskeistä ovat aiheellisia. Markkinat voivat sosiaali- ja terveyspalveluissa olla hyvä renki, mutta huono isäntä. Voittoa ei saa tehdä hoivan laadun kustannuksella.

Sipilän hallituksen sote-malli ei parantaisi vanhustenhoidon tilaa. Hallituksen markkinamallissa riskit kasvaisivat, kun toimijoiden määrä lisääntyy merkittävästi, julkinen kontrolli heikkenee ja hoitoketjut pirstoutuvat. Hallituksen esityksessä omavalvonnan osuutta entisestään lisättäisiin. Monituottajamalli myös monimutkaistaisi valvontaa samalla, kun hallitus kohdentaa valvontatoimintaan ja koko sote-palvelujärjestelmään merkittäviä, miljardiluokan säästöpaineita. Viimeistään nyt hallituksen pitää herätä ja todeta, että ihmisten hyvinvointi ja terveys eivät voi olla kauan.

Hallituksen sote-mallissa sosiaalihuollolla on hyvin vähäinen rooli matalan kynnyksen sote-keskuksissa. Tämä heikentää tavoitetta peruspalveluiden vahvistamisesta. Paljon palveluja tarvitsevat ja käyttävät asiakkaat sekä erityisen tuen tarpeessa olevat sosiaalihuollon asiakkaat joutuvat kiertämään ylimääräisen luokun kautta, jos sote-keskus tarjoaa vain sosiaalihuollon ohjausta ja neuvontaa, ei sosiaalipalveluja. Tästä kärsivät eniten heikoimmassa asemassa olevat ihmiset.

Hallituksen sote-mallissa palveluntuottajaksi saisi ryhtyä hyvin vähäisin vaatimuksin. Yritysten vastuullista toimintaa takaavat kriteerit ovat minimaaliset, esimerkiksi läpinäkyvyyden ja rapor-

Välikysymys VK 3/2018 vp

tointivollisuuden suhteen. Hallitus on myös ollut haluton rajoittamaan tiukasti yritysten aggressiivista verosuunnittelua, joten tällaiset järjestelyt ovat edelleen yleisiä. Suuri osa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjistä on sairaita ja vanhuksia tai muutoin sellaisessa asemassa, että heillä ei ole edellytyksiä selvittää palveluntuottajien taustoja palveluja valitessaan. Sosiaali- ja terveyspalvelut takaavat kansalaisten perusoikeuksia. Siksi julkisen vallan olisi vahvemmin taattava palvelujen tuottajien luotettavuus.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistaminen on välttämätöntä. Vastuuta palveluista tulee koota nykyistä merkittävästi vahvemmille toimijoille. Päävastuu palveluiden tuottamisesta on julkisella sektorilla, mutta yksityiset ja kolmannen sektorin toimijat voivat täydentää palvelutarjontaa. Kolmannen sektorin toimijoilla on erittäin tärkeä rooli laadukkaassa vanhustenhuollossa. Niiden mahdollisuus tuottaa sote-palveluita on turvattava myös jatkossa. Valinnanvapautta voidaan lisätä esimerkiksi palveluseteliä hyödyntämällä.

Viimeaikaiset tapaukset osoittavat jälleen konkreettisesti, miten välttämätöntä sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistaminen on tehdä hallitusti ja kansalaisten etu edellä. Uudistusten yhteydessä on varmistettava, että valvonnan lainsäädäntöpohja on valmisteltu hyvin huolellisesti ja sen resurssit ovat turvatut. Tässä ei ole varaa kompromisseihin.

Edellä olevan perusteella ja Suomen perustuslain 43 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Onko hallitus valmis perumaan vanhuspalvelulakiin tekemänsä heikennykset,

onko hallitus valmis perumaan vanhuspalveluiden laatusuositukseen tekemänsä heikennykset,

onko hallitus valmis antamaan pikaisesti esityksen siitä, että riittävä hoitajamitoitus kirjataan lakiin,

miten on mahdollista, että kysymyksessä kuvattuja vanhusten hoitoon liittyviä laiminlyöntejä on päässyt tapahtumaan toistuvasti,

miksi valvonnan resursseja ei ole turvattu, vaikka tarve on kasvava,

mitä hallitus aikoo tehdä parantaakseen vanhushoivan laatua ja valvontaa,

miten hallitus aikoo varmistaa muiden kilpailutettujen ja ulkoistettujen palveluiden, kuten lastensuojelun, vammaisten henkilöiden palveluiden tai varhaiskasvatuksen, laadun ja valvonnan,

miksi hankintalaissa ei ole huomioitu sote-palveluiden erityispiirteitä niin, että laadun painottaminen olisi aina pakollista,

miksi hallitus haluaa sote-uudistuksessa pirstoa nykyisen palvelujärjestelmän ja tuoda tiilalle vaikeasti ohjattavan ja valvottavan monituottajamallin ja

Välikysymys VK 3/2018 vp

onko hallitus valmis perustamaan valtakunnallisen vanhusasiavaltuutetun toimen?

Välikysymys VK 3/2018 vp

Helsingissä 1.2.2019

Sanna Marin sd
Antti Lindtman sd
Ville Skinnari sd
Suna Kymäläinen sd
Tuula Haatainen sd
Maria Guzenina sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Riitta Mäkinen sd
Lauri Ihalainen sd
Ilkka Kantola sd
Riitta Myller sd
Kristiina Salonen sd
Joonas Räsänen sd
Sirpa Paatero sd
Ilmari Nurminen sd
Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Tarja Filatov sd
Satu Taavitsainen sd
Katja Taimela sd
Pilvi Torsti sd
Erkki Tuomioja sd
Tytti Tuppurainen sd
Harry Wallin sd
Pia Viitanen sd
Mika Kari sd
Maria Tolppanen sd
Anneli Kiljunen sd
Jukka Gustafsson sd
Krista Kiuru sd
Touko Aalto vihr
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
Pekka Haavisto vihr
Hanna Halmeenpää vihr
Satu Hassi vihr
Heli Järvinen vihr
Emma Kari vihr
Johanna Karimäki vihr
Jyrki Kasvi vihr
Krista Mikkonen vihr
Ville Niinistö vihr
Olli-Poika Parviainen vihr
Jani Toivola vihr
Antero Vartia vihr
Ozan Yanar vihr

Välikysymys VK 3/2018 vp

Juho Eerola ps
Ritva Elomaa ps
Teuvo Hakkarainen ps
Laura Huhtasaari ps
Olli Immonen ps
Arja Juvonen ps
Toimi Kankaanniemi ps
Rami Lehto ps
Leena Meri ps
Jani Mäkelä ps
Mika Niikko ps
Tom Packalén ps
Mika Raatikainen ps
Jari Ronkainen ps
Sami Savio ps
Ville Tavio ps
Ville Vähämäki ps
Aino-Kaisa Pekonen vas
Li Andersson vas
Kari Uotila vas
Katja Hänninen vas
Markus Mustajärvi vas
Jari Myllykoski vas
Silvia Modig vas
Anna Kontula vas
Hanna Sarkkinen vas
Matti Semi vas
Annika Lapintie vas
Paavo Arhinmäki vas
Thomas Blomqvist r
Anna-Maja Henriksson r
Joakim Strand r
Eva Biaudet r
Veronica Rehn-Kivi r
Anders Adlercreutz r
Stefan Wallin r
Mats Nylund r
Mikaela Nylander r
Sari Tanus kd
Päivi Räsänen kd
Antero Laukkanen kd
Peter Östman kd
Sari Essayah kd
Maria Lohela liik
Harry Harkimo liik
Paavo Väyrynen tl